

3145

פרוטוקול מס' 2/ד

מישיבת ועדת הכלכלה, ביום ג', יד' בחשון תשי"ט  
28.10.58 בשעה 1100

בכתב:

- היו"ר ב. אבניאל
- מ. אונא
- ב. אזניה
- י. אלון
- מ. אולמרט
- י. אלמוגי
- א. וילנסקה
- ש. לודניץ
- י. ניצני
- ש. פרלשטיין
- ש. שורש
- ג. שוקן
- א. תלמי

מוזמנים:

משלחת התאחדות הסוחרים, בהרכב הה" -

- בן-גרשון
- בן-שלום
- גרבינסקי
- גרברסקי
- ארטוס
- דיניץ
- פריימן
- פרנקל
- שיפמן

סדר היום:

קבלת משלחת של התאחדות הסוחרים בענין הסופרמרקט

- - -

היו"ר ב. אבניאל:

אני מקדם בבזכות את משלחת התאחדות הסוחרים, המצאת אתכם בענין מאד כואב וכאוב להם. נשמע אותם בתשומת-לב ובמישן הרצון הטוב. נבדוק ישובנו פעם אחת על המדוכה אבל נענינו ברצון לפניית ה"כ פרלשטיין וגור למר שיפמן עוד שבוע לפני כן, ונשמח לשמוע מה בפיכם בשאלה זו.

לידיעתכם, ממשלת הקונסטה נבחרה ועדת משנה בהרכב חברי-הכנסת שוקן, פרלשטיין, אלמוגי, תלמי ואנוכי לטיפול בנעיה. הועדה נבחרה בהסכמתו ובכל הרצון הטוב של שר המסחר והתעשייה, שהודיע כי ישתף פעולה ויעזור לוועדה בעבודתה, לחפש דרכים ופתרונות קונסטרוקטיביים, שהסוחרים בעלי החנויות שיפגעו ע"י הסופרמרקט יוכלו להמשיך למצוא קיומם בענף זה או בעיסוקם; כן היה מוכן השר ללכת לקראת הצעה שהנאתי בראש הישיבה, למצוא דרך להסדר חוקי - להגביל הנצאת ושינויות לחנויות חדשות במרחק מתקבל על הדעת מחנויות קיימות, כולל סופרמרקט. כן היה מוכן לחפש דרכים לעזרה כספית וציבורית לחנויות, שיכלו לעמוד בתחרות עם סופרמרקטים בשרות טוב ובטיב, ע"י כל מיני הקלות ועזרות. אלו הן הדרכים הקונסטרוקטיביות שהועדה קבלה עליה לחפש כדי לעזור לכם.

לפי בקשתי של ה"כ פרלשטיין הוכנסה עוד הצעה, שבמקרה ובמידה ונשתכנע מהנפתלם, שגידן להרחיב את סמכויות הועדה - שנתקבלה על דעת כולם, החל מסיעת חרות עד מפא"י ומפ"מ, והיחיד שהסתייג היה ה"כ פרלשטיין - נדון בכך. כך שלמעשה אתם נמצאים בפני גוף שרוצה לעזור לכם. השאלה היא כיצד למצוא את הדרך, שהעזרה שרוצים לתת לכם תעלה בד בבד עם עקרונות ציבוריים ונבונים.

מ.ר שיפמן:

רבותי, אנו מופיעים היום, משלחת של התאחדות הסוחרים ונציגי הסניפים המרכזיים ונציגי הענפים המתאימים. הבעיה שלנו עליה בישיבה הקודמת בהשתתפות שר המסחר והתעשייה, היא אחת הבעיות שהסעדו בזמן האחרון את צבור הסוחרים ובאופן מיוחד את העוסקים בענפי המזון בארבעה ענפים אלה. משום שנדמה שעוד לא היתה אף פעם תופעה שהיתה כה מאיימת על קיומו של המסחר, כמו תופעת הסופרמרקט. בדיונים ובשיקולים רבים נסינו למצוא את הבעיה עד תומה ולחפש גם את הדרכים הקונסטרוקטיביות, גם לבדוק עד כמה נשקפת באמת סכנה ישירה לקיומנו ע"י הסופרמרקטים, והגענו למסקנה מצערת שאין אפשרות בשום אופן לחשוב או לחלום שיהיה איזה שהוא דו-קיום בין מסחר קמעונאי במזון לבין סופרמרקט. במדינה הקטנה שלנו. על כן נראה לנו שהבעיה הפעם הרבה יותר חריפה ורצינית, ואם גם היו אי-פה אי-שם התפרצויות ספונטניות זועמות על-ידי שתי שביתות בשבוע אחד, הדברים היו מתוך הרגשת אנשים הרואים כיצד הקרקע וגורלם שקר אותם עם המדינה נשמטים מתחת לרגליהם.

אם יבחרו בעיה זו גם מאספקט ציבורי כללי, סכנה זו מאיימת על כל המעמד שלנו, על כל המעמד הבינוני, כי הגרעין של ציבור זה הוא אותו ציבור שבשמו אנו מדברים, ושיש לו מהלכים בכל הסיעות המיוצגות כאן.

מדובר בנפגעים משלשה סוגים: ותיקים שעוסקים במקצוע המסחר מאז עלותם ארצה; אלה שעסקו בו בזמן שעדיין היו בחו"ל, או בזמן שמיינו אותם כווננו לסוג זה של פרנסה; ואלה המשווקים, שמשרד הבטחון, מלב"ן, הסוכנות, המועצות והעיריות כווננו אותם ישירות לסוג פרנסה זה. כיום שלשה סוגים אלה רואים בעליל שפרנסה זו אינה מבטיחה להם קיום בעתיד הקרוב. הגיל הממוצע של ציבור זה הוא בין 40 ל-60, כך שכל חישובים או כל תכנון על העברות מענפי מסחר לענפי כלכלה אחרים אינם באים בחשבון עבורו.

סופרמרקט שנפתח בת"א לימד אותנו כמה דברים, טובים ושלייליים. אבל הבעיה המרכזית שראינו, שהפדיון החדשי כיום של מפעל אחד ברחוב בן-יהודה בת"א, כששמו הטוב לא יצא בזמן האחרון - בגלל הצפיפות, שעל כן גם הפדיון ירד - הוא קרוב לחצי מיליון לירות, 300-400 אלף לירות לחודש. הם אמנם נותנים מספרים גדולים יותר, אבל יש לנו פחות או יותר ידיעות על מבנה המחזור שלהם, וזה מקביל לחנות ממוצעת שעושה בין 2500-3500 לירות. זאת אומרת שסופרמרקט אחד למעשה תופס מקומן של מאה חנויות.

המירוץ הזה של פתיחת חנויות חדשות מסוג סופרמרקט נמצא כל הזמן בעיצומו ונזעקנו דוקא בשעה ששמענו ששר המסחר היה נוכח במסיבה בה הצהירו המשקיעים או היוזמים על הקמת 20 סופרמרקטים נוספים תוך התקופה הקרובה, ואנו יודעים שהיו דיונים גם בחברת העובדים וגם במרכז הקואופרציה ובמסגרת הצרכניות, והחליטו כי הכשרון הטובה עליהם לא לפגור אחרי הסופרמרקט הפרטי - ואנחנו בטוחים שלא יפגרו. לכן, גם במספרים אבסורדיים המציאות אומרת שבמין זמן קצר ביותר המסחר הקמעונאי יעבור מהיחידות הקטנות האלה ל-40-50 יחידות גדולות, ואיננו רוצה לומר וגם לא צריך להסביר שהשיקול של רבבה כנגד 50-60 מפעלים מסוג זה איננו שיקול נכון, ובדאי לא בשביל מדינתנו כשאנו מדברים על עליה, שיקום ודברים אחרים. נתקלנו בענין זה בקיר אטום, ואנו מודים לד"ר אבניאל על היוזמה שגילה בענין זה, שקרא את שר המסחר והתעשייה אל השולחן. אין כתובת לבעיה זו. שר אומר: ראש העיר; ראש העיר אומר: שר, ואנו נמצאים יחד עם עניינינו בדרך ואין לנו אפשרות לקבל מאף אחד במדינה תשובה, מי אחראי ומי יכול להגיד כן או לא.

על כן מה שיש לעשות בשלב זה הוא, קודם כל לחוקק באופן מיידל בצורה דחופה איזה שהוא חוק שיענה ויכסה בעיה זו; חוק שיענה לבעיה, בידי מי הסמכות לומר כן או לא. כאן או שם. למעשה ועדת הכלכלה, נדמה לי לפעמי שנתיים, קבלה משלחת של מרכז המכולת שלנו, וגם הגישה המלצות, ובעצם כוונתנו להמלצות שצרפנו אותן כעת. וכשאני מדבר על חוק, כוונתנו להמלצות האמורות פה, כי לא ייתכן שבעיה כל כך חשובה, לא יהיה אל מי לפנות.

הבעיה השניה במעלה היא זו: תבעים היום במדינה - וזאת אולי עקב הגל של הסופרמרקט, וזוהי אולי המעלה היחידה שאפשר לתלות כמפעל הזה או ברעיון הזה - תבעים היום שינויים בצורת

השוק, בדרכי השרות, הצבדה ההיצעית, המוניטציה, הנקיטון וכל אותם דברים טובים ויפים. הציבור שלנו מוכן לבצע את כל מה שתוצעת המדינה ואת כל מה שרצון הממשלה לעשות בשטח זה, אבל ישנו תנאי אחד: אם יקומו הסופרמרקטים בקצב הזה כמו שהם עומדים להתפתח, אין לנו כבר שטח מחיה ואין לנו כבר בשביל מה לעשות את כל השינויים האלה. על כן אנני מבקשים המלצה מועדת הכלכלה - ובענין זה בקשנו גם להופיע לפני ראש הממשלה ולהביא את הענין לדיון בממשלה - שיקפאו את ענין הסופרמרקט לתקופה של שנתיים, כדי שיוכל להרוויח את הדבר האלמנטרי ששמו זמן ומרחב; שיהיה לנו זמן לביצוע השינויים, שיהיה לנו המרחב היכן לבצעם.

אני יודע מניסיון שקיימנו פה ושם, שאומרים לנו: אינכם יכולים לדרוש דרישות מסוג זה משום שאינכם יכולים להביע רעיון של צמצום חנויות או משהו ברומה לזה. בלצנצני להבהיר שהענין המיוחד של הסופרמרקט, שהוא נושא מוגדר בפני עצמו, איננו דומה לשום ענין אחר במסגרת המסחר. ואם אננו רואים שהבעיה היום היא: או קיום המסחר הפרטי או קיום הסופרמרקט, יש לנו כל הזכות, גם מבחינת ההשקפה וגם מבחינת הענין לנוא ולהציע הגבלה זמנית לצורך בדיקת השינויים שאנחנו רוצים להביא.

תנאי ב. אבנ'אל: אתם מעדיכים שהועדה תבדוק זאת שנתיים ימים?

מר שימון: אננו רוצים לבצע זאת בתקופה של שנתיים. גם מבחינת השיקול הכלכלי אני מאד תמה.

שאפילו הצרכניות שהסקיעו לפני חלשים מספר רבנות לירות בהעברה מצורה אחת של מסחר לצורה של שדות עצמי, יתרום במחוי'ד אחת את כל המפעל שלהן ועל חורבן השרות העצמי יקומו סופרמרקט, ויקונו בת"א מגדש שעולה 180 אלף לירות בכדי לרדוף אחרי המפעל הזה. זה גם פוגע בעקרון של המשביר-לצרכן גם בצרכניות, וזה יהרוס את כל המפעל שהיה כל כך מקודש ושכל-כך לחמו עליו והסקיעו בו מיליונים. אם ישב כאן כנהל צרכניה כסוחר, יאמר אותם הדברים: הסופרמרקט ההסתדרותי יהרוס את הצרכניה שלי. על כן גם מבחינה כלכלית צריך לבדוק ולשקול האם שונה הנושא בצער המלך. ואינני מדבר על דאג שאין הו'זלה בסופרמרקט, שכל הענין הוא אחיזת-ע'יניים, שעדיין זה לא ימד במבחן, שעדיין אין להם הסכם עבודה עם ההסתדרות, שעובדים שם 12 שעות בלי הסכם עבודה, ואינני יודע כיצד יחזיקו פתוח במוצאי-שבת או ביום ששי עד 5 חנות, בשעה שהם צריכים לשלם את המסים הסוציאליים. אזי צריך לשקול מה עדיף על מה.

התביעה שלנו לתקופה נובעת מטעם ידוע ומפורסם, ושר המסחר והתעשייה לא ינוא ויאמר: אני תומך בסוחרים ורוצה לעזור למסחר הקמעונאי, אבל אין לי ידוע אבנים במספרמרקט. באותו רגע שהשר אומר: אין לי ידוע אבנים בסופרמרקט, הוא תוקף מכין בגב הסוחרים. שם הוא אינו נותן לי ידוע אבנים, ובנוי הוא ליתית נמשך מכין משום שלא ייתכן להגיד: הם יקומו סופרמרקט ובינתיים תהיה שרידות. על כן אננו מבקשים שכל המלצות ועדת הכלכלה - או משהו שיש כתב המינוי של ועדת המשנה, אננו מבקשים להוסיף את המלצת הוועדה לתקופה של שנתיים, כדי לתת לנו את הזמן ואת המרחב.

הדבר השלישי, אלנו הן התכניות הקונסטרוקטיביות שלנו, שאותן אננו מתכווננים להביא בפני ועדת המשנה. אננו מתכווננים שינוי פני הנוף המסחרי הקמעונאי, על-ידי סגור חנויות של החנויות הקטנות לשרות עצמי. ואני מזמין אתכם לרשת-בן, לתיבה אלוזרנד 32, שם ישנה חנות למופת, גודלה 24 מט"ר והיא על טהרת החנויות העצמי.

צוסיף לזה אננו מתכווננים לרכז את כוח הקניה הסמוך בתוך הציבור שלנו, על ידי הקמת סניפים קטנים בערים הגדולות. על ידי כך גם לארוז ולשפר את הארזה עבור כל הצרכן, וגם במגמה - ובודאי גם בבסחורן לאפשר הוזלה מסוימת של סחורות, בהזקף וריכוז כוח הקניה. בענפי הירקות אמנם הבעיה קצת יותר סבוך וסלובנה, אך יש לנו גם כן כמה תכניות לשיפור צורת השוק. יש לנו כמה יצירות מקובלות על הדעת ואחר כך נביא אותן לפניכם.

לצורך זה אנו רוצים שהממשלה תקצב לנו את הכספים המתאימים, כמקביל למה שגם אנו עומדים להשקיע, אבל אנו רוצים שמשרד המסחר והתעשייה - שהודיע כי מוכן יהיה לתמוך בתקציב - יתן לנו את ההוצאות האלמנטריות של המעבר הזה, לשיפוץ פני החנויות, שאנחנו מעריכים זאת בערך ב-2 מיליון ל"י, בשלבים שונים, ויאפשר לנו לקבל כספים אלה בתנאים של תקציב פיתוח, לפחות לא יותר גרוע מאשר הסופרמרקט. לנו מגיע לא פחות מאשר להם, על מנת שנוכל לייעל ולשפר ולהתארגן למשימה הזאת.

ולבסוף, הערה כללית. ניסו בזמן האחרון, עקב הוילנון שלנו עם משרד המסחר והתעשייה, להדביק להתאחדות הסוחרים איזה קו, שאנחנו שייכים לחוג זה או אחר, שאנחנו שחורים, או לבנים, או צהובים. רבותי, התאחדות הסוחרים היא התאחדות שחבריה חברים בכל המפלגות שקיימות במדינה, אבל ההתאחדות עצמה איננה חברה ואינה שייכת לשום מפלגה. זה איגוד מקצועי המטפל לגופו ולעניו של הדבר ואין לנו בכל הבעיות שלנו שום שיקולים פוליטיים. זו שגיאה, ואני חושב שעוול עשה שר המסחר לרבות אלה, כשאמר להם בזמן שבאו לדון על לחם: "אתם עוסקים בפוליטיקה". אני מבקש גם מחברי הוועדה לשקול את העניין, שהתאחדות הסוחרים מופיעה בבעיה מקצועית שלה כאיגוד מקצועי אשר דן לגופו של עניין, ואין לנו שום שיקולים של בחירות.

בקרוב ציבור הסוחרים קיימת מרפרות שאין דוגמתה. היום קבלתי טלפונים ממספר רב של סוחרים, ואני חושב שזה נושא למחשבה. הם טענו: שמענו אתמול בכוךר שעומדים להטיל מס קליטה, ואי-אפשר לדרוש מאתנו מס קליטה כשנגדנו פועלים בפליטה ולא בקליטה. הציבור שלנו תרם ותורם והיה בין הראשונים בכל המפעלים, ונעמוד במצב קשה מאד בשכבות שלנו אם נצטרך לצאת עם ענין מס קליטה.

מר גרבלסקי:

הבעיה הראשונה היא כלכלית, השניה מסחרית והשלישית - ציבורית. הוקם מוסד הסופרמרקט והוא מקיים תפקידים של המסחר הפרטי, אבל מה איפשר להקיסו ביתר ארצות העולם? - הפער בין מחירי היצרן והצרכן. לפני הסופרמרקט ביסס המסחר הקמעונאי את קיומו על 30-35% רווח. הוקם הסופרמרקט וביססו על רווח של 10-15%. יש הצדקה מסויימת בהקמת מוסד זה בתנאים כאלה, אבל לא בארץ אמנם יש מצרכים מסויימים שהרווח שהוקצב לנו הוא כ-10%, אבל ההתחרות מורידה מחיר זה למטה מהמקובל. בישראל אין צורך כלכלי ואין הצדקה משקית להקמת סופרמרקט. לנו אין שום תחנות ביניים המייקרות את המצרכים, שמגיעים ישירות לחנות מן היצרן.

הסופרמרקט מכריז כל שבוע על מכירת מצרכים מספר במחיר הקרן או למטה ממנו. נשאלת שאלה אם כאן פילנטרופיה בקנה-מידה גדול, או אחיזת-עיניים. אנו יודעים שאין שם פילנטרופיה; ובכן יש שם איזה כוונות, כדי למשוך את הציבור, שיצליחו להוציא את הרווח שלהם. אנו מתפרנסים מהחנויות שלנו, אבל דק הודעה לעבודה של 12-13-14 שעות, ומגייסים לעזרה את האשה והילדים. כבר הודגש שהגיל שלנו אינו מאפשר לנו לחפש פרנסות אחרות. בשדה זה אנו מביאים תועלת לציבור, ואיזו תועלת תצמח אם נושלך לפח-אשפה ונהפוך לקליינטים של עזרה סוציאלית?

אמנם שמעתי ששר המסחר והתעשייה אמר שההתקדמות, הפרוגרס אינו מאפשר לנו להישאר במצב הנוכחי ואנו צריכים לחפש התקדמות בשוק, והביא את דוגמת המכוונות. דאיתי כיצד מכוונה אחת עשתה את עבודת הפועלים, אשר נושלו מעבודתם ויאכזרו את פרנסתם, אבל היתה תועלת לציבור. איזו תועלת יש בהקמת סופרמרקט שינשל מעמד שלם במדינתנו על-ידי כך שיוריד את מחיר הסוכר ב-20 פרוטה על ק"ג?

לכל אחד מאתנו קרוב וגואל כמו "ל, בארה"ב, שיקבל הודעה כי הושלכו מעמדתנו, ומחר יפנה אלינו נציג מדינת ישראל וידרוש תמיכה ועזרה כי איננו יכולים להתקיים בכוחותינו אנו. הייתז מבקש שהועדה תביא דברים אלה בחשבון ותבין שאין מקום לדו-קיום במדינתנו. איננו יכולים להשוות את עצמנו לארה"ב או למדינות אחרות.

מר פרנקל:

אני מביא לכם את חודת המעמד הבינוני. מעמד זה, עם כל הליקויים שלו - שאין להתעלם מהם - עוד לפני קום המדינה תרם את חלקו בכך ששם לאל את הארם שהטילו עלינו; כי בזמנו ותרנו על מחירים גדולים של מכירת תוצרת זולה. כיום, כששאלת השגת התוצרת נפתרה ויש שאלה מה לעשות עם עודפי תוצרת, הגיע גם תורנו ואומרים לנו: עשיתם את שלכם ואתם מיותרים לגמרי.

בא אדם והקים סופרמרקט, והכריז כי איננו ציוני אלא "ביזנס-מן", ואמר שאם יעזר פועל להירשם בהסתדרות - יפטר. אדם זה, שהי'דרון היחיד שלו הוא הדרכון האמריקני והמקום השמור במסוס לכל צרה שלא תבוא - הוא בא ומשליך עשרות אלפי משפחות שתרמו ומוכנות לתרום הכל למדינה. איננו אושב שאנו יכולים להרשות לעצמנו להוציא את כל האנשים האלה מהמערכה. השאלה היא, מה הסופרמרקט מביא לציבור.

ברחוב בן-יהודה אינו יכול לסדר מקום חניה לקדילקים. אילו היה לו מקום, היה עושה גם זאת. הוא לא הלך לשכונת התקווה ומקומות דומים. הוא הוזיל קונטיינר, עשה "גדולות". הוא סידר מיזוג אוויר אבל מוציא את האוויר מהנשימה שלנו. הוא ארז גזר בצלולואיד. בשביל לעטוף לחם אין דביזיס, אבל לעטוף גזר בצלולואיד - באמת שכונת התקווה צריכה רק זאת.

כל העניין נובע מהרצון להוריד את הפער בין היצרן לצרכן. אמריים; הסתפקו ברווח יותר קטן, אבל אין אפשר לעשות זאת? אם מוכרים פחות, צריך למכור יותר ביוקר. אם רוצים להוזיל, יש להגדיל את המחזור.

אנו פונים אליכם, לא לתת להרוס אלפי משפחות, שזו תוליה בתוך הציבור הזה. לא רק אנו ניפגע. אם ייפגעו כמה אלפי אנשים, זה ילך הלאה. קל מאד להרוס אלפי משפחות, יותר קל אפילו מאשר לשקם מאה משפחות. אנחנו יודעים שיחד איננו יכולים להמשיך. מכניסים חבות בצפיפות למקום שקיימות כבר עשרות ומאות חנויות. הגידו אתם מי מכם יכול להצהיר שהוא מוכן לפלוט את אלפי האנשים שבגילם אינם יכולים לעבוד בשום דבר אחר. להיפך, הסופרמרקט מעסיק צעירים שמסוגלים לעשות כל עבודה. לאן יפנו האחרים?

אנו רוצים שדברינו, שיוצאים מן הלב יכנסו אל הלב.

ש. שורש:

אני קצת מודאג מנימת דבריכם, כי משתמע מהם שכבר השלמתם ביכולת ההתחרות של הסופרמרקט לעומת החנות הפרטית. האמונא אין לכם יכולת כבר כעת להתחרות בסופרמרקט? שמענו כאן דברים שונים, שגם הסופרמרקט איננו כליל השלמות - יש הוזלות מדומות, לדבריכם; שספק אם יוכל להמשיך בצורת עבודה זו מבחינת תנאי העבודה לעובדים שם. הבעתם מחשבה שבתוך שנתיים תוכלו להתארגן. לא פירטתם מדוע דבר זה צריך לקחת שנתיים. צאמר כאן שבכל זאת מבחינה כלכלית הדבר איננו כל כך חמור.

יש גם כמה דברים שאתם צריכים לתת דעתכם עליהם. אני, כאזרח המדינה שואל: מדוע צוהריתם לקנות בסופרמרקט? כפי הנראה, בשלשה שטחים המסחר צריך לתת דעתו: בענין המחירים, בענין השירות ובענין התנאים ההיגייניים. עם כל הגבתי לפעולתכם ולדברי ההסבר, אני מודאג שאינכם מביטים קצת פנימה ורואים בזה חזית שתלויה רק במישהו אחר ואינה תלויה, במידה לא קטנה במסחר עצמו, שצריך להסיק את המסקנות המתאימות ולהתארגן ולא להרים סיד את ידינו ולהגיד: ידנו על התחונה בהתחרות זו.

אני למשל מאמין שלו היתה רוח בכם, אם הייתם בודקים את עצמכם, יכול להיות שהייתם עומדים בהצלחה בהתחרות עם הסופרמרקט ולא ממהרים כל כך להיכנע.

א. תלמי:

גם אני שמעתי בדברי המשלחת דברים לכאן ולכאן. היה מי שראה חנות נוראה והיה מי שאמר שהורדת המחירים אינה אפשריבית, שלא כל אחד יכול לערוך קניות גדולות בבת-אחת, ושם יצטרכו לשלם לפועלים כאשר מגיע להם - לא יחזיקו מעמד.

אם כן, יש בזה איזו נימה אופטימית, והבעיה היא לחנות ולראות. אבל התרשמתם מהזכירכם שיש עוד ציבור שאתם חושבים כי במידה מסויימת הוא מתחרה בכם, וזהו ציבור הרוכלים. איננו יודעת מה ענין הסופרמרקט לרוכלים. אבל ייתכן שהרוכלים יתארגנו ויגידו: הנה החנויות רוצות שברוכו בשווקים, ומלבד מסחר בידקות לדחוק אותנו לאיזה מקום, ואנו לא בשלם מס קליטא ונפצה אל קרובינו בארצות אחרות.

מ. ש'פמן:

לא יפסידו הרבה כסף, כי הם בין כה וכה לא משלמים.

א. תלמי:

לכן אולי בכל זאת נגיע למסקנה קונסטרוקטיבית והיא, שאין לעכב באמצעים תחיקתיים דרסטיים את התפתחות המסחר ויש להוציא את המתוק מהעז, לארגן, ליעל. הנימה הפסימית בודאי קשורה באילו חששות רציניים, אבל מדבריכם אתם לא התרשמתם שהסכנה כל כך גדולה. מאידך, האם הסכנה של חנויות אשר תתארגנה כל כך טוב איננה סכנה לרוכלים, שתוצו לבשל את חופש עבודתם, והם גם כן עלולים להתארגן ולומר: אנו רוצים להמשיך בעבודתנו.

א. וילנסקה:

הדובר הראשון שאל בדבר הכתובת האחראית לתופעת הסופרמרקט. תמימות היא לחשוב שאין כתובת. יש מי שאחראי למתן הלואות לסופרמרקט, למתן פריבילגיות בשחרור מס-הכנסה לסופרמרקט. יש כתובות, זו הממשלה. בלעדי ההקצבה הממשלתית והפריבילגיות בעניני מסים לא היו בעלי ההון של הסופרמרקט מצליחים בהשקעותיהם. אין זה בעיקרו ענין של העיריה, אלא של הממשלה.

אני סבורה שהטענה של הפגיעה במעמד הסוחרים היא טענה צודקת, וזו תופעה חבוטת שיש להתייחס אליה בהקשבה ובתשומת-לב. אין זה צודק להעדיף שכנה מאד מצומצמת של כמה וכמה בעלי הון על רבבות של נפשות המתקיימות על מסחר קמעוני. אני סבורה שטענת הסוחרים היא טענה צודקת במה שנוגע לממשלה, אשר במקרה זה בהחלט נותנת פריבילגיה לבעלי הון גדול לדעת שכבות הביניים.

יש אומרים שאמנם יש פה איזה אי-צדק אבל אולי תחול הוזלה. אני סבורה שאמנם בראשונה נוקט הסופרמרקט בהוזלה מסויימת, אבל בחשבון סופי לטווח-ארוך - זוהי אחיזת עיניים ואונאה, כי אם הם ירכשו עמדה מונופוליסטית יעלו את המחירים. אני סבורה שיש מקום שהסוחרים יוזילו אף הם את המחירים. יש מקום למשאלה של הצרכנים שהסוחרים יעשו כן. יש אפשרות אובייקטיבית להוזיל, אבל לפי דעתי הממשלה צריכה לעזור בזה לסוחר הקטן ולא לבעלי ההון הגדול.

יש מקום לשפר את השרות, את התנאים ההיגייניים, להוריד את המחירים, ואני סבורה שהסוחרים צריכים להקשיב למשאלה ולא ינטרס של הצרכנים. איך אפשר לעשות זאת? קודם כל בעזרה ממשלתית. במקום שמשך המסחר והתעשייה יתן הלואות גדולות ללא תקדים - לא סוחרים, לא בעלי-מלאכה, לא חקלאים, לא קבלו אף פעם הלואות כאלה כאשר מקבל הסופרמרקט. זה בכלל יכללי של הממשלה. יש מקום לדרוש שהממשלה תעזור לסוחרים לשפר את השרות. יש לסוחרים מספיק יוזמה ומחשבה לשפר זאת גם מבחינה היגיינית וגם מבחינת המחירים, אבל הכתובת שצריכה לעזור בזאת היא הממשלה. צרכניהם השענה שאנשים אלה אינם יכולים לעבור למקצועות אחרים. הם נמצאים בגיל, בתנאים ובנסיבות כאלה שברובם המכריע אינם יכולים לעבור לעבודות אחרות.

אני מציעה שועדת הכלכלה תסכם בזה, שהיא מקבלת לתשומת-לבה את הדברים שנשמעו מפי משלחת התאחדות הסוחרים, ושהיא רוצה לפעול בכיוון.....

היו"ר ב. אבניאל:

אין בוהגים אצלנו להחליף ולחנות דעה בנוכחות משלחות. בהגתי יוצא מן הכלל ונתתי לך לדבר, על אף דעות חברים שונים של הועדה על הצורה בה הבאת את הדברים. מה שאבקש שתסכמי.

א. וילנסקה:

נראה לי שטענת הסוחרים לעומת בעלי הסופרמרקט היא טענה צודקת, ומנקודת ראות של הצרכן המעוניין בהוזלה ובשיפור השירות יש מקום לתביעה, שהממשלה תעזור לסוחרים לשפר את השרות ותפעל להורדת המחירים ולא תסייע לסופרמרקט, אשר באמת מנשל מעמד בינוני שלם.

ג. שוקן:

הסופרמרקט היא תופעה של התחרות במסחר. בכלל קיימת התחרות במסחר, גם בלי סופרמרקט ואני מניח שאינכם מתנגדים לעצם עקרון ההתחרות, כי זה יסוד מאד עקרוני שעליו בכלל מבוסס המסחר הפרטי והחפשי. אנו יודעים שגם במסחר הישראלי, דוקא בשנים האחרונות, יש יסוד חזק של התחרות. נפתחו חנויות רבות חדשות בענפים רבים. חלו שינויים מסויימים באיזורי מסחר. ריכוזי מסחר עברו בערים סדור אחד לשני והושקעו במסחר סכומים סכומים גדולים מאד בחנויות חדשות בכל הענפים, ללא כל עזרה ממסלתית. אני מניח שאם נעשו השקעות אלו ע"י הסוחרים - ודאי רובם או כולם חברי התאחדותכם - הדבר נעשה מפני שיש בזה שבון, וזו לא שמענו שהיתה התנגדות של התאחדותכם נגד פעולות כאלה. השאלה היא, באיזו מידה תופעה זו של הסופרמרקט היא תופעה שחורגת ממסגרת של התחרות מסחרית נורמאלית.

בארצות רבות, מפותחות יותר או פחות, בערים רבות ישנן הצורות השונות של מסחר: חנויות גדולות יותר, קטנות יותר, שרות עצמי, סופרמרקט, חנויות פרטיות, ואנחנו רואים שבכל הארצות האלה, למרות ההתפתחות הדינאמית הגדולה בשנים האחרונות, הצורות מתקיימות זו בצד זו. אני מניח שגם כאן בארץ נראה אותו דבר, שלמעשה הצורות השונות מתקיימות יחד השניה.

בצדק ציינתם שבצד יתרונות הסופרמרקט יש גם חסרונות והציבור יראה את שני הצדדים וישפוט לכאן ולכאן. אתם אומרים שאתם מוכנים לשכלל, ליעל ולשפץ את צורות המסחר שלכם, וזה דבר מאד חיובי, ויש לקדמו בברכה. השאלה היא אם מטרה זו תושג בצורה הטובה ביותר על-ידי תביעתכם שתהיה הקפאה למשך שנתיים, של ההתפתחות המסחרית. אם כן, אתם מודים שיש משהו לשכלל ולשפץ. עד עכשיו דברים אלה לא נעשו; אחרת לא היה המצב שאתם מתריעים עליו. האינכם חוששים שאם תבוא הקפאה לתקופה יותר ממושכת, הדיברון שקיים כיום אצלכם ייעלם, ותיקונים שאתם רוצים לעשותם לא ייעשו או שיהיה לכם יותר קשה להשפיע על חבריכם לעשות זאת?

ייתכן שדוקא המצב שהתנווה יוצר את התנאים לביצוע תיקונים אלה. כי הרי גם הסופרמרקט אינו יכול להתפתח ולהתפשט סיומ אחד לשני, ואני מניח שיותר קשה להקים סופרמרקטים חדשים ולמצוא את המגדשים, לקנותם ולבנות, ודבר זה דורש זמן רב יותר מאשר לארגן מחדש ולשפץ חנויות קיימות. כולכם קיימים, מופרדים מנומים וותיקים, יחידים את דרכי המסחר ולכם צריך להינתן כל יתרון לבצע את השיפורים שאתם רואים לנצד עיניכם מאשר לאנשים חדשים שאין להם שום ניסיון להקים מפעלים חדשים. סוף סוף עד עכשיו קיים סופרמרקט אחד, ומדברים על עוד אחד-שניים שייפתחו בקרוב. השאר - יקומו או לא יקומו, על כל פנים זה עניין של הכנה ממושכת וזמן רב. בינתיים יש לכם הזמן הזה והתכלו לנצלו.

נדמה לי שהתמונה מצליחה היא יותר מדי שחורה, כי אפילו אם יקומו 10-20-30 סופרמרקטים, אתם בתור חנויות קיימות בכל השכונות, הרחובות, הערים היבנים גורם הרבה יותר חזק באופן פוטנציאלי בקניה מרוכזת מאשר מספר סופרמרקטים. ואם אתם מדברים על יסוד של קניה מרוכזת, הרי דבר זה ניתן להיעשה ובשביל זה אין צורך בזמן כל כך ממושך של הכנה. אני מבין שגם עכשיו החנויות למעשה הסתגלו לסופרמרקט, והחנויות במביתן מוכרות באותם המחירים. משמע שמתגלות זו היא אפשרית. אם כן, שאלתי היא אם בלתי אפשרי ואם לא כדאי בסופו של דבר שתגשו ללא דיחוי לדברים שאתם חושבים לעשותם, ולא תתנו דברים אלה בתביעות לא כל כך פשוטות, כי אתם תובעים פה הגבלה של ההתפתחות החפשית של המסחר.

אשר למימון, הייתי מעוניין לדעת באיזו מידה אתם חושבים שארגי המסחר יוכלו להשקיע במקורות שלהם בתכנית זאת של שיפור ושיפוץ. כי הרי ברור שבמשך השנים האחרונות הושקע מיליונים מרובים במסחר הפרטי, המסחר הפרטי, ללא עזרה ממסלתית, הוא ענף שנעשו בו השקעות הון ניכרות. כלומר, זה ענף המושך השקעות הון. אינני יודע אם הממשלה תמשיך להשקיע בסופרמרקט. עד עכשיו אנחנו יודעים על הלואה אחת שניתנה לקבלן שבנה את הבניין שבו משוכן הסופרמרקט, בסכום של 140 אלף לירות. לא שמענו שיש כוונה לתת הלואות דומות לסופרמרקטים אחרים.

ייתכן מאד שהממשלה לא תשקיע יותר, ומשום כך אני חושב שחשוב מאד כי תבררו בעצמכם באיזו מידה תוכלו אתם לעשות זאת, ואצי מניח שדבר זה בהחלט ניתן.

בתזכיר אנו קוראים שהמחזור הממוצע של חנות הוא בין 2500 ל-3500 לירות. יחד עם זה נאמר ע"י אחד מחבריכם שהרווח במסחר הוא 10%. אני מוצא סתירה בין שני מספרים אלה. אינני מבין איך אפשר לקיים חנות במחזור כל כך מצומצם, כשהתוספת על מחיר הקניה היא במסגרת של 10%. פירוש הדבר שחנות מתקיימת על 300 לירות, ומזה צריך לשלם שכר-דירה, מסים ולקיים את המשפחה ואולי גם עובד.

פ. ניצוני:

לבי לבי עם הסוחרים הזעירים שבאו הנה לתנות לפנינו את כל הדאגות הגדולות שלהם. אבל שאלה לי אליכם: על הסופרמרקט התחילו לדבר לפני יותר משנה. ויש עוד מישהו בחברה הישראלית שעוסק במסחר קמעונאי - הצרכניות. הצרכניה התחילה להבין שענין זה עלול להתרחש על ראשה, ומשום כך בשלה מיד אמצעי בידיה כדי לעמוד בפני סכנה זאת, וחושבת כי צרכניות המבוססות על השיטה של שרות עצמי יכולות לעמוד בהתחרות של הסופרמרקט. אוכל לומר לכם שכל הצרכניות שעברו לשיטת השרות העצמי הגדילו את פדיונן פי 2 ופי 3 וחלק לא קטן מהן קם על חורבותיהן של צרכניות קיימות, אלא שנעשו שם סידורים כדי להתאימן לשרות עצמי. וקשה לי להבין מה הנימה המינורית הזאת בהופעתכם, בשעה שאתם טוענים שהתאחדות הסוחרים הינה איגוד מקצועי.

ש. פרלשטיין:

בהחלט איגוד מקצועי, אבל ללא אמצעים.

פ. ניצוני:

אני יודע שצרכניה בת"א שיש לה פדיון של 2500-3000 ל"י, או סוגרים אותה או מזרימים לה דם חדש, על-ידי הפיכתה לצרכניה עם שרות עצמי. תנאי העבודה בצרכניות הרבה יותר קשים מאשר של חנווני פרטי שמעסיק את אשתו ואת ילדיו בחנות. משום כך הייתי אומר שאינכם צריכים להזדרז להסיק מסקנות עצובות אלו שאתם מגיעים אליהן, ועוד פחות הייתי רוצה לשמוע כאן, שאלפים יהודים שמוצאים את פרנסתם במסחר הזעיר יוכלו לספר זאת לקרוביהם ולאחיהם בגלל זה. זאת לא רציתי לשמוע.

בכל אופן ברור לנו שהסופרמרקט שימש כוח מדרבן, ובמידה זו הוא צריך לשמש כוח מדרבן גם לצייבור הסוחרים, על-ידי ארגון, על-ידי קניה מרוכזת, על-ידי ממכר סחורות באריזה יותר נאה, אוכל לגלות לכם שלאגודת הצרכנים בתל-אביב יש מכון לאריזה, המקיים 15-20 פועלים שיצאו מהעבודה - עובדים שלנו - ורווחיו טובים עד מאד ושקולים לרווחים של 3 עד 5 צרכניות. בעקבות דברים אלה אני חושב שעליכם לאמץ מחשבתכם כדי לעמוד שכם אחד באגודתכם ועל-ידי כל מיני אמצעים - שגם השר מציע לכם - תוכינו לשמוע במלחמה זו. הציבור בארץ לא יוכל לעצור את ההתפתחות, כפי שלא עצר את התפתחות המכוניות. אבל אנחנו צריכים להתאים את עצמנו לתנאים החדשים. רפינציה של תביעות הלקוח. הוא רוצה אריזה טובה, נקיין וכו', ואם הסופרמרקט עושה זאת, או הצרכניה של השרות העצמי עושה זאת - יבורכו. מזה ירויח קודם כל האיש שכולנו מעוניינים בו - הצרכן. אנו משרתים אותו ועלינו לספק את תביעותיו ולתת לו את השרות הטוב ביותר שהוא דורש. לכן יש כמה וכמה דברים שאתם יכולים לעלות על שרותו של הסופרמרקט, ובמידה מסויימת גם על הצרכניות. קודם כל הקרויט שניתן לפועל ע"י החנווני הזעיר, הפנקס; אחר כך, הליכה לשכונות. לא כולם צריכים להתרכז ברחוב בן-יהודה. כלומר, יש איזה שהם חוקים המסדירים את המסחר בכלל ואת המסחר הקמעונאי בעיר העתיקה ובארץ הזאת.

אני קורא בעתונות על היחס השלילי שלכם להצעותיו של השר. אם השר ומשרד המסחר והתעשייה נתן את העזרה הדרושה לסופרמרקט הראשון, המטרה ברורה: רגולציה של המחירים, עליה לרסה יותר גבוהה של שרות המסחר הקמעונאי, ואני חושב שהשר צדק בזאת.

אתם נזעקתם אחרי ששמעתם שהנה רוצים לאפשר הקמת עוד עשרות סופרמרקטים בארץ. לאט לכם. ענין זה לא יקום לא היום ולא מחר, ואם יקום - אתם צריכים להשחית את כלי הנשק שלכם כדי לעמוד בפני זה. בודאי שברגעים הראשונים יוכלו לפול קרבנות. אלה הם חוקי התפתחות של החברה ואתם צריכים להיות עדכניים בהתפתחות זו. אמצו את מחשבתכם, ואם הטר מציע עזרה לחנויות שרשרת, לאספקה מרוכזת, לאריזה ולדברים אחרים, אנא חברים יקרים, אל תשירו כאן שירים בגאמה מינורית אלא אמצו מחשבותיכם כדי שתוכלו לעמוד מבחינה זו בצטבר בסיון באגודת הצרכנים, שאפשר ללמוד ממנו, שאפשר למכרו בלי כסף, ולא רק אצלנו אלא מהנסיון בעולם כולו.

משום כך אינני מתלהב כל כך מדרישתכם להקפיא לשנתיים. החיים מתפתחים במהירות מסחררת. אמצו את מחשבתכם ותקבלו את עזרתו של הטר, אשר אליבא דכל הדעות רוצה מאד לעזור. הוא מודד בשתי אסטרטגיות: הוא רוצה להסדיר את המסחר ואינו רוצה שאזרחי המדינה יפגעו בצורה שאתם מתארים אותה בפנטסיה המפותחת שלכם.

ש. פרלשטיין:

לא אענה על השאלות שהציגו למשלחת, אבל אני חייב שתי הערות: חבר-הכנסת ניצני אמר שכאשר שמעו לפני שנה לדאשונה על ענין הסופרמרקט, עבר חלק מהצרכניות לשרות עצמי. אתם נמצאים כבר בשלב הרבה יותר מתקדם; גם אתם החלטתם להקים סופרמרקט, ואנו איננו רוצים לעמוד בפני אותה תופעה. חלק ניכר מהכספים שהשקעתם בהפיכת העסקים לשרות עצמי ירדו לטמיון. איננו רוצים לחזור על שגיאתכם זאת. אנחנו באמצעים הרבה יותר מצומצמים לא נוכל, את מעט הכסף שיש לאנשים ושבוצצונו להשקיעו, להוציא בצורה שאחר-כך ייהרס על-ידי הסופרמרקטים העומדים לקום. משום שגם אתם למדתם ששרות עצמי לא יענה על תופעת הסופרמרקט. משום כך דרישתנו להקפאה מוצדקת, לצורך הנסיון של השקעתכם.

הערה שניה, לחבר-הכנסת שוקן. אני חושב שיש כאן טעות. השאלה של הצודש והצפיפות במסחר לא הועלתה על-ידי התאחדות הסוחרים בראשונה עם הקמת הסופרמרקט. אנחנו רוצו בשאלה זו לפני שנתיים וחצי וקבלנו המלצות פה-אחד. אמרתי בישיבה הקודמת כי למועצות המקומיות יש רשות לסרב הוצאת רשיונות מטעמים כלכליים וסוציאליים. המלצת ועדת הכלכלה היתה ראשית כל להעניק סמכות זו גם לעיריות. לא ידענו אז שנעמוד בזמן הקרוב ביותר בפני תופעת הסופרמרקט.

אבל אמרנו עוד שני דברים: כדי שלא תהיה אפשרות של הפלייה ושרירות, יש לקבוע בתווים ברורים ומוגדרים, שהעיריה לא תוכל לשלול לפי שיקוליה היא - שיקולים להיות לפעמים שיקולים פוליטיים - אלא רק לפי מודדים ברורים, והם צפיפות ומרחק. אם ועדת הכלכלה הגיעה אז למסקנה זו לגבי חנות קטנה, על אחת כמה וכמה אין מי שיטען שבקטע בין רח' בן-יהודי למגורבי, גורדון או קק"ל יש מחסור בחנויות. אם מרשים לפתוח חנות אחת ששקולה כנגד 50-100 חנויות, אני חושב שאנחנו צריכים להתנגד ולהחליף זאת ולקבוע מרחק של 200 מטר, נניח, בין חנות לחנות.

ג. שוקן:

זה חל גם על איזורים מסחריים?

ש. פרלשטיין:

ברור. ברור שאיפה שאין איזורים מסחריים צריך רשיון מיוחד ואין פרום בעתונות. אני חושב שאחד הדברים שאנחנו בעצמנו, לפני התחשבה של הסופרמרקט המלצנו והחלטנו עליו פה-אחד, אנחנו צריכים לעולם אותו.

אשר להתחרות, יוזמה חפשית וכו', אלה הם דברים מאד מופשטים. לו היתה כך כל הכלכלה בארץ הזאת, ניהא, אבל אין דבר כזה חוץ מאיזו תביעה מאד מאד ערטילאית של יוזמה חפשית. לא יכול להיות שדוקא במקום שאלפי אנשים יכולים להיפגע, פתאום נדגול ביוזמה ובתביעה של יוזמה חפשית, אנו אומרים דבר פשוט: תנו לנו להתארגן - ואיננו יכולים להתארגן ולקחת עלינו את האחריות להגיד לאותו יהודי שעומד בפני ציטול: קח את הפרושות האחרונות שלך ותשקיע אותן ובסופו של דבר לא יוכל להחזיר את הכסף הזה וישאר ללא פרוטה. אין אפשרות אחרת אלא להקפיא

ואני אומר: להקפיד לאורך כל החזית, לאו דוקא לגבי סופרמרקט. גם לגבי כל החנויות זה צריך להיות, במקום שאין צורך כלכלי ובמקום שאין טעם ותועלת.

ש. שורש:

לחוק חוק?

ש. פרלשטיין:

בהחלט. החלטנו על כך ואני חושב שהבעיה החריפה ע"י התופעה של הסופרמרקט במדינה. היינו מוכנים להשלים ולעבור בשתיקה על פתיחת הסופרמרקט הראשון. יש בזה משום דרבון, אבל את המטרה הזאת השגנו ועכשיו - לאט לכם, רבותי.

הי"ר ב. אבניאל:

ברגנו ברר היטב את העניינים, ויש לפנינו גם תזכיר יסודי וגם מכתב של מר בן-גוריון.

מר שיפמן:

קודם כל אני רוצה להודיע טעות, בקשר לנימה של דבריני, שאתם מודאגים מהנימה המודאגת שלנו. כוונתנו למעשה להסביר, שהבעיה באמת מדאיגה, ואי-אפשר להיות מודאג מבעיה מדאיגה ולא להביע זאת בצורה מודאגת.

אשר לשאלת ההקפאה, אנו טוענים שכל אותם הדברים שח"כ שורש אמר בענין מחירים, שרות, תנאים היגייניים וכו' יבוצעו כתוצאה שתהיה לנו האפשרות להתארגן לזאת. ומה שמאיים הסופרמרקט כאן, הוא לאו דוקא שאנו יכולים לעמוד בהתחרות. הם באו והכריזו בצורה די ברורה שהם מוכנים במשך חמש שנים להפסיד. הם אמרו זאת בפתיחת הסופרמרקט, שם מוכנים בחמש השנים הראשונות ללכת להפסידים, מתוך שיקול שכאשר המסחר יהיה בידיהם, הם יכתיבו את התנאים. ואנחנו יודעים יפה מאד שאם מדברים על התחרות ועל מחירים, הרגולטור הטוב ביותר להתחרות והציבור החזק ביותר הוא דוקא מאת אלפי החנויות שמחזיקות היום את ההתחרות החזקה ביותר בינן לבין עצמן. אלה שקרובים לתנועה הצרכנית יודעים שחלק בלתי מבוטל מהמחירים מוכתב על-ידי מה שנהוג במכולת. לא שאנחנו רוצים שנתיים לחכות; אנחנו רוצים בתוך השנתיים האלה לכנות את הענין, להקים אותו, ואז צבוא ונאמר: רבותי, בדקו אם יש טעם ואם יש מקום להוסיף את סוג השירות הזה או צורת המסחר הזאת במדינת ישראל, כי אנחנו חושבים שזה יוכיח את עצמו.

אשר לשאלת הרוכלות, שעוררה ח"כ תלמי -

זו אחת הבעיות שחייבות למצוא פתרון, ולא פתרון שלילי אלא חיובי, ודבר זה אמרנו תמיד - שלא ייתכן שיהודי יפתח חנות וישלם מסים וישקיע כסף, ועל ידו יעמוד רוכל עם עגלה וימכור אותה סחורה מבלי כל ההוצאות ויתחרה באופן בלתי הוגן. אמרנו: זה איננו נגד הרוכלים; אנחנו בעד ריכוז הרוכלים בשווקים.

י. ניצני:

מה דעתך על אופן פתרון שאלת הרוכלות בעירית חיפה?

מר שיפמן:

אשר לענין הכתובת, אנחנו יודעים יפה מאד שיש כתובת, אבל הכתובת אומרת שהיא איננה הכתובת. רצינו לקבוע זאת בחוק, שנדע מי אחראי לענין הזה.

הדברים הנוגדים ביותר לעמדתנו הביע ח"כ שוקן. כולנו נושאים יום יום את רעיון ההתחרות החפשית, אבל הסופרמרקט מתחרה בתנאים לא שווים, נגד ציבור של בעלי הון קטן או בכלל חסר-הון. זו צורת מסחר מסויימת שבכל המדינות הוותיקה בעייה, כולל ארצות-הברית. במדינתנו, עם כל הרצון הטוב לקיים את עקרונן ההתחרות החפשית, עדיין מחוקקים חוקים של העסקת נכים וכו', משום שאלו בעיות ספציפיות של המדינה. על כן צריך לקבוע קו מבדיל עם הסופרמרקט, כגורם מחוץ למסגרת הזאת.

אל ישלה את עצמו אדם, לנחם אותנו שבתנאים הקיימים ישנה אפשרות של דו-קיום. עובדה היא כי בחדשיים האחרונים התחסלו חמש חנויות ברחוב בן-יהודה, ולשם מה להרחיק את העדות לארה"ב?

אילו היה קיים הקו שהתווה ח"כ ניצני, הצרכניות לא היו מקימות סופרמרקט. עצם העובדה שהן מתארגנות לשווק באמצעות סופרמרקט מוכיחה שאי-אפשר להגיד זאת, כי אחרת לא היו עושים כן. ואנחנו רבותי, איננו מסוגלים להקים סופרמרקט ולא לקנות מגדש ב-180 אלף לירות ולא לגמור בכל שנה במאזן שלילי. אני מוכן להיות אחראי לדברי, שהצרכניות אינן מחזיקות את עצמן.

השאלה של קיום מ-3500 לירות, זו עובדה. יש להשלים עם זה שהרווח הממוצע של חנות מכולת, עופות, ירקות ודגים נע בין 200 ל-300 לירות לחודש, כ-3600-3500-2400 לירות לשנה, ויש בענין זה כדיקה של תחשיבים ושל מס-הכנסה, והיינו שמחים אילו היה אחרת.

הערה אחרונה לדברי ח"כ ניצני, על שר המסחר והתעשיה רבותי, בדיוק לפני שנה היינו אצל השר והוא אמר: אני נתחייבת לשני סופרמרקטים; אחד כך אקרא לכם ואתן לכם אפשרות להביע דעתכם. נבדוק את זאת, ולשנים נוסף אפס, ונעשו עשרים, בין ההבטחה החגיגית לבין הביצוע. אנחנו קבלנו את דבריו כדברים ברורים שלא יסור מהם. על כן הקימו את הצעקה אחרי 20 הסופרמרקטים. נוסף לזה אין לנו שום טענות וישנו רצון להיכנס לויכוח אישי עם השר. אבל משרד המסחר והתעשיה איננו פונקציה של משרד מסחר, לצערנו הרב. אפילו ביקור במשרד מצביע שבענין מסחר עובדים שנים פלוס חצי. האנשים שעוסקים בבעיות של סחר פנים שם, מספרם שנים, ועל כן אנחנו גם מקופחים במשרד הזה כי אין מי שחושב עבורנו, אין מי שדואג לנו, אין מי שמוכן לשמוע אותנו.

ש. שורש: כל אגף המזון מיועד למסחר.

קר שייפמן: אגף המזון איננו מטפל ביוזמה של מסחר ובפעולות יוזמות. הוא מתאם ומפקח על מחירים, אבל בשום אופן איננו חושבים שזה מספיק למדינת ישראל ולתואר של משרד מסחר ותעשיה, כשכל המשרד נשען על שנים-שלושה אנשים שעוסקים בבעיות אלו. נסינו לעשות הכל על מנת ששר המסחר והתעשיה יעזור לנו, ולצערנו לא נעשה בצורה הנכונה. על כן אל יבואו להגיד לנו: השר מצד אחד מופיע ורוצה, ואנחנו לא מקבלים. אנחנו נקבל כל מה שיתן, ובלבד שיתן.

היו"ר ב. אבניאל: בדצוני להגיד לחברי המשלחת, שועדת הכלכלה לא רק אונה היתה קשורה אלא גם לבה היה פתוח לבעיה החסורה הזאת שלכם, אם כי לא קל יהיה למצוא מוצא נכון וצודק. בודאי נשב על מדוכה זו ונחפש את הדרך. אני מודה לכם.

- חברי המשלחת עוזרים -

היו"ר ב. אבניאל: הבעיה העומדת לפנינו כרגע היא, להחליט אם להרחיב את סמכויות ועדת-המשנה. בישיבה הקודמת קבענו כי סמכויותיה הן לחפש דרכים קונסטרוקטיביות כיצד לעזור להם לעמוד ע"י עזרה ממשלתית כספית וציבורית, שיוכלו לעמוד בהתחרות, לשפר את השרות שלהם ולהישאר בקיום בעסק שלהם. דרך שניה, לחפש דרך, אם יש אפשרות להגביל באופן חוקי הוצאת רשיונות חדשים, אם זה סופרמרקט ואם זו חנות רגילה, במרחק מטרים מסויים, מתקבל על הדעת! מסקן בו מתקיימת כבר חנות אחת.

היתה תביעה לנוסף סמכות שלישית - להקפיא לזמן מסויים - לא דובר כמה - לזמן מתקבל על הדעת אפשרות פיתוח סופרמרקטים נוספים, כדי לתת שהות לחנויות וללהתאחדות הסוחרים להתארגן בדרכים הקונסטרוקטיביות.

אם כן, אני מעמיד להצבעה אם להוסיף לוועדת המשנה את הסמכות השלישית הזאת, שתוכל גם להמליץ על הקפאה לזמן מסויים - הקפאה להוצאת רשיונות לסופרמרקטים נוספים.

אני מציע שהמלצות תבואנה הנה.

ב. אזניה:

אבל בינתיים ועדת המשנה בכלל אינה זכאית לדון בכורן זה. השאלה היא אם להוסיף לוועדת

היו"ר ב. אבניאל:

המשנה סמכות זו.

אני מציע לא לקבוע שום הגדרות לוועדת-המשנה. היתה פנייה וידונו על כל שלל הבעיות, ויביאו הצעות למליאת ועדת הכלכלה, וכאן נדון על כל הצעה לגופה.

ש. שורש:

גם אני בעד הרחבה, כי תהיה לנו אחר כך אפשרות להתייחס לזה. הם יבדקו מה שצריך לבחון.

מ. אונא:

בישיבה האחרונה, בטרם קבלנו את החלטה על הסמכות, ולא היה מדובר על שאלה של הגבלה או הקפאה, אמרתי שבוועדה זו לא נוכל בכלל לדון בשאלה. מה שאני רציתי, שיהיה בסמכות הוועדה לדון בזה ולהגיע למסקנה.

ש. פרלשטיין:

למסקנה שצריכים את אישור ועדת הכלכלה.

ש. שורש:

אני רוצה שתהיה סמכות גם לדון בשאלת ההקפאה וגם בשאלת ההגבלה. אם זה יהיה מוסכם, אספק בזאת - אם יוסכם שהוועדה יכולה לדון ולהביא המלצות בענין זה בפני המליאה.

ש. פרלשטיין:

אני סבור שכולנו תמימי דעים שלא נגביל את ועדת המשנה. היא זכאית לדון ולברר ולהחליט בכל אשר ייראה בעיניה, כולל הקפאת סופרמרקטים או דברים אחרים.

היו"ר ב. אבניאל:

אבל אני רוצה שיהיה ברור דבר שני - שהחלטות ועדת-המשנה לא מובאות לפרסום, אלא לוועדת הכלכלה. זה ענין פנימי. אינני יכול לעשות ממכשיר זה, של ועדת-משנה, מכשיר של "עד לחשבון" ושעד להחלטת ועדת הכלכלה יודע ברבים. אני רק רוצה שיהיה ברור כי הענין הוא פנימי, לא לפרסום - מה שמחליטים בוועדת המשנה.

ב. אזניה:

בדרך כלל ברור שזה כמו שאתה מבקש; אני רק רוצה שלא נהיה נאיביים ונדע כי איש לא יוכל למנוע דליפה. הנסיון הראה שזה קשה. מבחינה כללית, ברור שאני מצטרף לדעתך.

היו"ר ב. אבניאל:

ההחלטות הן באמת רק המלצות לוועדת הכלכלה.

ג. שוקן:

אני מבקש החלטה של ועדת הכלכלה, שמסיבה תשומת-לב ועדת-המשנה, שהחלטותיה אינן לפרסום. אינני מוכן להיכנס לדיון בוועדה, כשאני יודע מראש שכל מה שידובר בה יהיה קודם כל לפרסום.

ב. אזניה:

היות ואנחנו חוזרים על הסיכום - סיכום הישיבה הקודמת הוא, שבוועדה משתתף שר המסחר

ש. שורש:

והתעשייה, או בא-כוחו.

ירצה בא-כח, לא נתנגד, אבל דובר על שר המסחר והתעשייה.

היו"ר ב. אבניאל:

ועדת-המשנה היא בכלל לא גוף שיכול לעשות איזו שהיא פעולה עצמאית. ההחלטה של ועדת משנה היא בבחינת המלצה לוועדת הכלכלה, והוועדה צריכה לקבל זאת. אינני רואה יסוד לטענה שוועדת-המשנה תהיה ועדה סודית, כלומר שלגביה יהיה דין אחר מאשר לגבי כל שאר הדיונים בכנסת ובוועדות המשנה שלה.

ג. שוקן:

ב. אזניה:

אם הדברים מתפרסמים, ההרכב מוכרח להיות לפי ההרכב המיעתי של ועדת הכלכלה, בדיוק נמרץ, מפני שאינני רוצה שיגידו לי אחר כך: בינתיים נתקבל דבר והענין מתגלגל, ויש אח אקט פוליטי-ציבורי. לא חשוב לי שאחר-כך ועדת הכלכלה תחליט אחרת, אבל בינתיים נתקבל שהנה ועדת כנסת החליטה. אם זה כך ואם אי-אפשר למנוע פרסום, אני רוצה הרכב לפי ההרכב של ועדת הכלכלה. בענין זה אין מקום לשום היתממות. אז אני רוצה הרכב מדויק, שלא יהיו לי פעמיים החלטות.

היו"ר ב. אבניאל:

אתה צודק, אבל אני רוצה להגיד לך שלא נהגנו בשום מקום להרכיב ועדות-משנה לפי ההרכב הועדה המלאה. אבל אם תדרוש זאת, לא תהיה ברירה וניענה.

ב. אזניה:

אני מבקש.

היו"ר ב. אבניאל:

ועדת המשנה קבלה עליה תפקיד מאד לא נעים בענין זה, ורוצים לעשות שרות לעבודת הכנסת ולמליאה, איש אינו מעונין לפרסם שום דבר, בודאי לא בוועדת המשנה. מה שמתנגדים, שיטילו על ועדת משנה זו דין אחר מאשר על ועדת-משנה אחרת.

אם תעמוד על כך, בשבוע הבא נוסיף ונצטרף

חברים לפי ההרכב.

הישיבה נועלה בשעה 1315